

10. KLASES SKOLĒNU SOCIĀLĀS ADAPTĀCIJAS PROCESS

The Process of the 10th Form Students' Social Adjustment

Galina Skačkova

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Jānis Dzerviniks

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Abstract. *This article examines the importance and necessity of social adjustment for the students of the 10th form. The aim of the research is to study the specific features of the process of social adjustment and its contributing factors in order to provide a successful process of social adjustment in the 10th class. The research clarifies the possible impact of social adjustment on academic achievement of 10th form students. This process should not be chaotic, the positive development of this process is the close collaboration between students, subject and class teachers, school social teacher, school leaders and students' parents.*

Keywords: *social adjustment, a 10th form student, the contributing factor, disadjustment.*

Ievads

Introduction

Cilvēka attīstība ir sarežģīts un nozīmīgs process, kuru nosaka vairāki ārēji un iekšēji faktori, un šis process norisinās visas cilvēka dzīves garumā. Dzīvojot sabiedrībā, cilvēki kontaktējas ar citiem, notiek viņu mijiedarbība ar apkārtējo vidi jeb socializācija. Izglītības iestāde ir viena no pamatinstitūcijām bērna socializācijas procesā, kas ietekmē skolēna personību visu skolas gadu garumā. Skolēna sociālā integrācija šajā dzīves periodā notiek sadarbības laikā ar priekšmetu skolotājiem, skolas vadību, klasesbiedriem un citiem skolēniem. Pedagoģiem šajā procesā ir divi uzdevumi: veicināt skolēna socializācijas procesu, kā arī pēc iespējas izslēgt apkārtējās vides negatīvo ietekmi uz skolēnu. Šo procesu izglītības iestādē veicina caur psiholoģiskajām, sociālajām un kultūras attiecībām starp skolēniem un apkārtējo vidi, skolēni mācās izprast apkārtējo cilvēku jūtas un veidot tuvas attiecības ar šiem cilvēkiem, izvērtē un pieņem dažādas sociālās lomas skolas sabiedrībā un apgūst konkrētās skolas vides normas un vērtības, tādējādi skolēns apgūst visas prasības, kas ir aktuālas viņa skolas vidē. Skolēna sociālā integrācija ir atkarīga no viņa iekšējā emocionālā stāvokļa un sociālās aktivitātes, kas nosaka, cik lielā mērā skolēns ir sociāli adaptēts vai dezadaptēts šajā vidē. Jo vairāk skolēns ir adaptēts šajā sociālajā vidē, jo vairāk viņš tiecas pēc pašizpaušmes un sociālās attīstības (Ananko, 2016). Uzsākot mācības vidusskolas posmā, jauniešiem mainās dzīves prioritātes un principi, mainās arī viņu uzskati un un vērtības. Skolēnu psiholoģisko labsajūtu un komfortu izglītības iestādē nosaka daudzu faktoru kopums, piemēram, jaunieša personības īpatnības, spēja adaptēties jaunā vidē, spēja veidot un uzturēt pozitīvas

attiecības ar apkārtējiem cilvēkiem, spēja pieņemt atšķirīgo un skolēna iepriekšējā saskarsmes pieredze.

Skolēni, mainot dzīves apstākļus vai vidi, ienāk jaunā sociālajā vidē (jauna izglītības iestāde, jauns klases kolektīvs un jauni skolotāji). Novitātes sociālajā dzīvē (skolotāju jaunas prasības, jauna kolektīva nezināmas vērtības un uzvedības normas, neizprasta jauna sociālā loma) var izraisīt skolēna emocionālo diskomfortu, kas savukārt var izraisīt daudzas citas problēmas, tādas kā skolēnu sociālā dezadaptācija, nepietiekamas sekmes, skolas kavēšana un iekšēja emocionālā spriedze, kas izraisa grūtības intelektuālu vai individuālu lēmumu pieņemšanā. Līdz ar to aktualizējas jautājums par skolēnu sociālo adaptāciju, kas veicina skolēnu pielāgošanos sociālās vides mainīgiem apstākļiem un viņu mijiedarbību ar šo sociālo vidi.

Pētījuma mērķis: izpētīt 10. klases skolēnu sociālās adaptācijas īpatnības un to veicinošos faktoros, sekmējot skolēnu sociālās adaptācijas procesa norisi.

Sociālās adaptācijas jēdziens *The concept of social adjustment*

Kad cilvēks saista sevi ar jaunu sociālo vidi, viņš izstrādā piemērotas mijiedarbības iemaņas, lai panāktu optimālu līdzsvaru starp savām individuālām vajadzībām un jaunas sociālās vides prasībām. Mainot sociālo vidi, cilvēks bieži nonāk radikālās pārmaiņās, kas varētu būt saistītas ar jaunas sociālās vides ideoloģiju un prasībām. Turklāt bieži vien, mainoties cilvēka realitātes izpratnei, cilvēks uztver to šo vidi pavisam citādi. Tādējādi cilvēkam nepārtraukti ir jāadaptējas jaunajā sociālajā vidē. Sociālā adaptācija nozīmē cilvēka pielāgošanos jaunas sociālās vides mainīgiem apstākļiem, kas ir nepieciešams viņa pastāvēšanai un attīstībai. Tā ir indivīda vai grupas pielāgošanās noteiktiem sociālās vides apstākļiem, normām, vērtībām un principiem un ietver sevī:

- apkārtējās vides un sevis apzināšanos;
- attiecību un saskarsmes ar apkārtējo vidi adekvātu sistēmu;
- spēju mainīties un sadarboties grupā, uzņemties atbildību par savu rīcību;
- spēju mainīt savu uzvedību un attieksmi, ievērojot citu cilvēku vajadzības un prasmes (Garleja, 2006).

Lai sociālās adaptācijas mehānismi veiksmīgi attīstītos, ir nepieciešama objektīvo sociālo apstākļu (sociālā izcelsme, izglītības līmenis), vides (ģimene, skola, klase vai neformālā vide) un indivīda (personas dzīves pozīcijas, dotības vai iedzimtās īpatnības) mijiedarbība (Sadovaya, 2016).

Galvenie sociālās adaptācijas mērķi skolā ir:

- mazināt psiholoģisko sasprindzinājumu;
- veidot pozitīvu un labvēlīgu gaisotni mācību procesa laikā;

- sekmēt skolēnu, skolotāju un skolas administrācijas savstarpējās attiecības (VISC, 2009).

Ž. Piažē savā kognitīvās attīstības teorijā uzsvēra, ka cilvēka intelekts ir viņa adaptācijas subjektīvais faktors. Sociālās adaptācijas procesā, pēc viņa uzskatiem, notiek jaunu zināšanu, iemaņu un prasmju ieguve, līdz ar to mainās cilvēka kognitīvie (sajūtas, uztvere, domāšana utt.) un individuālie (motivācija, emocijas utt.) procesi (Пиаже, 1999). Zinātnieks uzskatīja sociālo adaptāciju par vienu no pamatprocesiem bērna attīstībā, kuras pamatā ir divas sastāvdaļas – asimilācija un akomodācija, kuras mijiedarbojas un paplašina viena otru. Bērna pilnvērtīga adaptācija ir iespējama tikai asimilācijas un akomodācijas procesu savstarpējā mijiedarbībā. Sociālā adaptācija iekļauj sevī cilvēka aktīvu un pasīvu lomu, tādējādi sociālās adaptācijas process paredz ne tikai sociālās vides ietekmi uz subjektu, bet arī subjekta ietekmi uz šo vidi (Gudjons, 2007). Ž. Piažē un L. Vigotska psihoanalītiskās teorijas sekotāji izdala divus sociālās adaptācijas veidus – adaptācija, kas ir balstīta uz pārmaiņām sociālajā vidē, saistībā ar cilvēka vajadzībām, un adaptācija, kas balstīta uz cilvēka pārmaiņām (prasmes, iemaņas), kuras viņš izmanto, pielāgojoties videi. Tajā pašā laikā O. Pozdnjakovs uzsver, ka austriešu zinātnieks un psihoanalīzes pamatlicējs Z. Freids savā darbā izdalīja vēl vienu sociālās adaptācijas veidu, kad cilvēks meklē tādu sociālo vidi, kura būtu labvēlīga šī cilvēka pastāvēšanai (Поздняков, 2011).

Sociālā adaptācija nozīmē sociālās vides un indivīda labvēlīgu mijiedarbību, kas paredz indivīda un grupas noteiktu vērtību un mērķu savstarpēju saskaņojumu. Pretējā gadījumā, kad šī mijiedarbība nav labvēlīga indivīdam, var runāt par sociālās adaptācijas procesa negatīvu rezultātu jeb šīs personas sociālo dezadaptāciju (Gentry, 2002). Bieži personas sociālo dezadaptāciju saprot kā devianto uzvedību. Skolas sociālās dezadaptācijas jēdziens ir saistīts ar dažādām novirzēm skolēna mācību darbā. Tādas novirzes var būt gan psihiski un fiziski veselīgiem skolēniem, gan skolēniem ar veselības problēmām. Skolēna sociālā dezadaptācija ir neadekvāto pielāgošanās mehānismu veidošanās, kas izpaužas kā traucējumi:

- mācību darbā;
- uzvedībā;
- konfliktsituācijās ar klasesbiedriem vai skolotājiem;
- emocionālā stāvoklī (paaugstināta trauksmainība vai stress);
- individuālajā attīstībā (Porter, A., Mcfarland, M., & Mcelhaney, 2005).

Visas iepriekš minētās problēmas traucē skolēna intelektuālo attīstību, kas savukārt ietekmē skolēna sekmes.

Teorētiskās literatūras analīze norāda, ka sociālās adaptācijas process 10. klasē ir ļoti nozīmīgs un problemātisks process, jo ir saistīts ar būtiskām pārmaiņām skolēna dzīvē, un skar viņa mācību, sociālās un personīgās dzīves sfēras. Tieši no šī dzīves posma ir atkarīgs viņa turpmākās profesionālās nākotnes sākums, un visas neveiksmes var negatīvi ietekmēt viņa personīgo izaugsmi

(Wilkins, 2014). Tas nozīmē, ka ir svarīgi nodrošināt atbilstošus apstākļus vidusskolēna pilnvērtīgai attīstībai, sekmēt skolēna pilnveidošanos un veicināt viņa mijiedarbību ar apkārtējo vidi.

Pētījuma metodoloģija *Research methodology*

Pētījuma bāzi veido 60 skolēni, kuri uzsāka mācības Rēzeknes Valsts 1. ģimnāzijā 10. klasē 2016./2017. mācību gadā. Pētījuma respondenti nāk no dažādām vidēm un nosacīti tika sadalīti piecās grupās:

- skolēni, kuri iepriekš mācījās pilsētas tipa skolās;
- skolēni, kuri iepriekš mācījās pilsētas tipa mazākumtautību skolās;
- skolēni, kuri iepriekš mācījās ārzemēs;
- skolēni, kuri iepriekš mācījās lauku skolās;
- skolēni, kuri iepriekš mācījās lauku mazākumtautību skolā.

Lai izvērtētu 10. klases skolēnu sociālās adaptācijas procesu, tika veikta Rēzeknes Valsts 1. ģimnāzijas 10. klases skolēnu anketēšana, kā arī trīs intervijas ar 10. klases audzinātājiem un ģimnāzijas sociālo pedagogu. 10. klases skolēnu sociālās adaptācijas procesa pilnīgākai atspoguļošanai tika analizēta šo skolēnu mācību sasniegumu dinamika gan kopumā, gan katrai klasei atsevišķi.

Pētījuma rezultātu analīze *Analysis of the research results*

Pētījuma gaitā tika noskaidrota 10. klases skolēnu apmierinātība ar skolas izvēli, kā arī tika noskaidroti iemesli, kas ietekmē šo apmierinātību vai neapmierinātību (skat. 1. tabulu).

Visbiežāk skolēni minēja iespējas iegūt kvalitatīvu izglītību, skolēnu labvēlīgas savstarpējas attiecības un attiecības ar mācību priekšmetu pedagogiem. Tajā pašā laikā sešiem skolēniem bija grūti saskatīt pozitīvo.

Analizējot grūtības, ar kurām skolēni savā ikdienā var sastapties 10. klasē, skolēnu atbildes nebija tik daudzveidīgas, jo lielākā skolēnu daļa saskata, ka vislielākās grūtības izraisa liela darba slodze, tai skaitā gan mācību stundu daudzums dienā, gan mājas darbu apjoms, gan mācību vielas sarežģītums, kas savukārt rada brīvā laika trūkumu brīvā laika trūkuma un skolēnu fiziskā un emocionālā noguruma. Rezultātā skolēniem var rasties arī problēmas ar sekmēm. Analizējot pozitīvās un negatīvās puses, skolēni varēja izteikties par uzlabojumiem. Tā skolēni piedāvā:

- uzlabot ēdināšanas iespējas skolā;
- mācību dienas sākuma pārceļšana uz nedaudz vēlāku laiku;
- biežāk organizēt ārpusstundu pasākumus, ar mērķi uzlabot skolēnu savstarpējās attiecības;

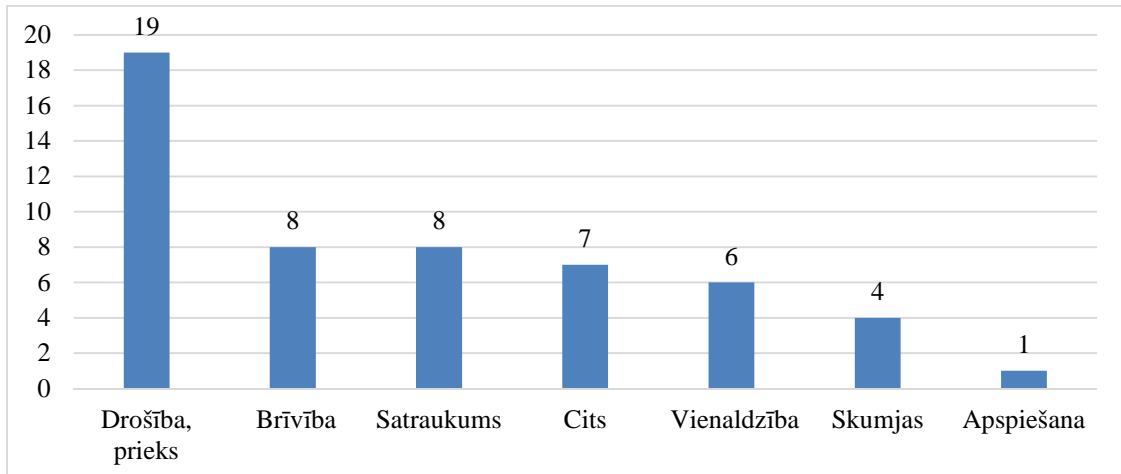
- uzlabot skolas fizisko vidi;
- stundās biežāk izmantot informācijas tehnoloģijas, kas veicina skolēnu patstāvīgumu mācību procesā;
- individualizēt mājas darbu apjomu, pielāgojot to skolēna individuālajām spējām;
- uzlabot skolotāju savstarpējo sadarbību un prasību vienotību.

1.tab. Skolēnu apmierinātības vai neapmierinātības iemesli ar mācībām
Rēzeknes Valsts 1. ģimnāzijā

Table 1 Reasons of students' satisfaction or dissatisfaction with learning at school

Iemesli, kāpēc skolēniem patīk mācīties Rēzeknes Valsts 1. ģimnāzijā	Iemesli, kāpēc skolēniem nepatīk mācīties Rēzeknes Valsts 1. ģimnāzijā
<ul style="list-style-type: none"> • augsts izglītības kvalitātes līmenis; • klasesbiedru savstarpējās attiecības; • pedagogu profesionalitāte, attieksme pret skolēniem, atsaucība un uzticēšanās; • mācības kļūst interesantākas; • jūtos svarīgs skolai; skolēna viedoklis tiek uzklauts; • dažādas mācīšanas metodes; • pozitīva skolas vide; • daudz jaunu klasesbiedru; • iespējas personīgai izaugsmei; • ārpusstundu aktivitātes; • klases audzinātājas atbalsts; • skolotāju individuālā pieeja. 	<ul style="list-style-type: none"> • liels mājas darbu apjoms; • mācību vielas sarežģītums un apjoms; • neapmierina sekmes; • pārbaudes darbu biežums un grūtības pakāpe; • darba režīms; • brīvā laika trūkums; • dažu skolotāju attieksme un mācīšanas metodes; • klasesbiedru savstarpējas nesaprašanās; • ierobežotas ēšanas iespējas skolā; • skolēna slinkums un mācību motivācijas trūkums.

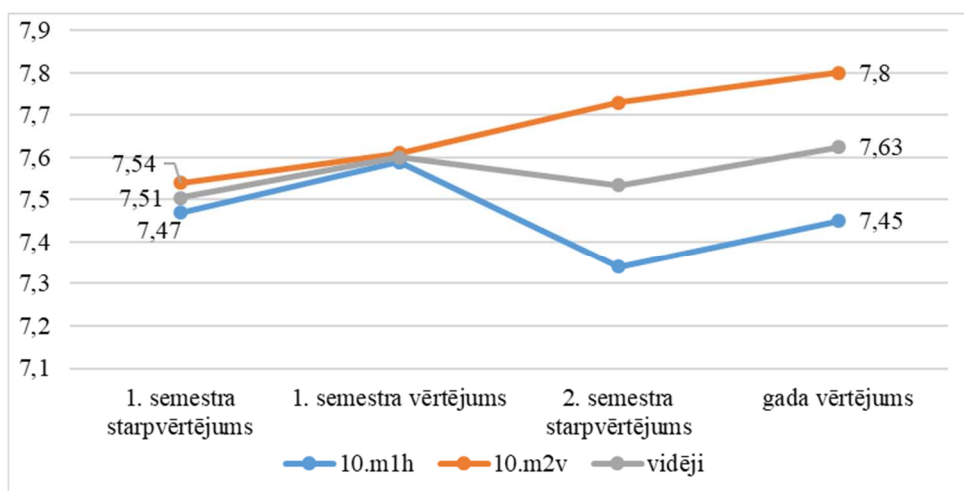
Runājot par emocijām, kādas skola varētu izraisīt skolēnos, priecē fakts, ka, skolēniem mācību vide asociējas asociējas ar drošību un prieku, to atzina 19 skolēni jeb 31,7 % no respondentiem. Dažiem skolēniem skola ir saistīta ar tādām izjūtām kā brīvība un satraukums, kā arī daži skolēni minēja tādus variantus kā garlaicība, miegainība, nogurums, aprunāšana, atbalsts un saliedētība. Diemžēl vienam skolēnam skola neizraisa nekādas emocijas un jūtas (skat. 1. attēlu).

1.att. Skolēnu ikdienas izjūtas skolā
 Fig. 1 Students' daily feelings at school

Savās anketās skolēni atzīmēja, ka viena no nopietnākajām problēmām ir viņu mācību sasniegumi jauno paaugstināto prasību vidusskolā dēļ. Tāpēc tika veikta mācību dinamikas izpēte, salīdzinot 10. klases skolēnu mācību rezultātus mācību gada garumā, kas liecina, ka abu klašu skolēnu mācību sasniegumu dinamika nebija vienāda. Pētījumam tika izmantoti dati par 10. klases skolēnu 1. semestra starpvērtējumu, 1. semestra vērtējumu, 2. semestra starpvērtējumu un gada vērtējumu.

2. attēlā var redzēt, ka mācību gada sākumā 10.m1h vidējais 1. semestra starpvērtējums bija 7,47 un paralēlklasei 10.m2v nedaudz augstāks - 7,54. Mācību gada beigās 10.m1h klases vidējais vērtējums ir palicis gandrīz nemainīgs (samazinājums ir 0,02), bet 10.m2v klasē skolēnu mācību sasniegumu dinamika ir pozitīva, vidējā vērtējuma pieaugums ir 0,26 un mācību sasniegumu līkne ir augoša.

2.att. 10. klašu skolēnu vidējā vērtējuma salīdzinājums
 Fig. 2 Comparison of average rating of 10th forms students

Analizējot šo skolēnu mācību sasniegumu dinamiku atkarībā no viņu apmierinātības ar skolas vidi, svarīgi atzīmēt, ka tajā klasē, kur ir vērojama izteikti pozitīva mācību sasniegumu dinamika,

- klases psiholoģiskais klimats mācību gada beigās tika novērtēts kā labvēlīgs;
- klases skolēni ir pilnībā apmierināti ar klases kolektīvu un priekšmetu skolotājiem;
- neviens šajā klasē neizteica vēlmi pāriet paralēlklasē, jo pilnīgi visi skolēni bija apmierināti ar klases sadales principiem;
- ir vislielākais skolēnu skaits, kuri bija gatavi pilnveidoties un pilnā mērā izzināt savas spējas;
- bija, pēc klases audzinātājas viedokļa, nenozīmīgas problēmas skolēnu sociālās adaptācijas perioda laikā.

Taču klasē, kur mācību dinamikai nav pastāvīgas izaugsmes un mācību dinamikas kontrolpunktos ir vērojami mācību sasniegumu kritumi un lēcieni:

- skolēni daļēji bija neapmierināti ar saviem klasesbiedriem, uzsverot klases kolektīva sašķeltību mikrogrupās;
- daži skolēni nebija apmierināti ar priekšmetu skolotājiem;
- daudzi bija noslēgti un nevēlējās izzināt savas spējas un nebija gatavi pašattīstībai;
- daži skolēni vēlējās pāriet paralēlklasē, jo uzskatīja, ka tur ir draudzīgāka atmosfēra;
- daži skolēni klases psiholoģisko klimatu vērtēja kā vidēji labvēlīgu vai nelabvēlīgu, jo viņiem patīk tikai daži no klasesbiedriem.

Skolēnu sociālās adaptācijas nozīmīgumu intervijas laikā uzsvēra arī 10. klases audzinātājas un skolas sociālais pedagogs, kuri izvirzīja vairākas skolēnu kategorijas, kam sociālā adaptācija būtu nepieciešama visvairāk:

- jaunpienācēji, īpaši tie, kuri iepriekš nav bijuši pazīstami, ar kādu no pamatklases sastāva, jo viņiem ir jāveido šīs attiecības no jauna, tāpēc skolēni tiek pakļauti sava veida izvērtēšanai, kas rada būtisku stresu;
- skolēniem ir atšķirīga dzimtā valoda;
- skolēniem, kam ir kādas fiziskas atšķirības no citiem;
- skolēniem, kuri ierodas pilsētā no laukiem un uzsāk patstāvīgu dzīvi skolas dienesta viesnīcā.

Klases audzinātājas aktualizēja tādas problēmas kā attiecību veidošanās klasē, ģimenes problēmas un skolēnu individuālo īpašību respektēšana. Tika atzīts, ka jaunu attiecību veidošanās klasē ir viena no būtiskākajām problēmām, jo daži skolēni, it īpaši tie, kuri uzsāka mācības Rēzeknes Valsts 1. ģimnāzijā tikai pētījuma gadā, vai tie, kuriem iepriekšējās attiecības ar klasesbiedriem nebija veiksmīgas, bieži norobežojas no klases kolektīva, kas savukārt veicina mikrokolektīvu veidošanos klasē.

Ir svarīgi panākt, lai ikviens izglītojamais skolā justos labi, lai viņam būtu labas attiecības gan ar klasesbiedriem, gan ar klases audzinātāju, lai nekas netraucētu mācību procesa apguvi, lai ir iespēja aprunāties ar kādu par savām problēmām vai lietām, ar kurām skolēns netiek galā. Intervijas laikā tika noskaidrots, ka sociālās adaptācijas procesu veicina tādi faktori kā:

- klases saliedētība;
- klases audzinātājas un klasesbiedru atbalsts;
- klasesbiedru iecietība pret atšķirīgo;
- pozitīva skolas vide.

Skolēnu anketēšanā iegūtie dati, intervijās sniegtā informācija, kā arī pedagoģiskā novērojuma rezultāti tika izmantoti ieteikumu izstrādei 10. klases skolēnu sociālās adaptācijas procesa uzlabošanai.

Ieteikumi sociālās adaptācijas procesa uzlabošanai *Recommendations for improving the process of social adjustment*

Lai mazinātu 10. klases skolēnu psiholoģisko sasprindzinājumu, veicinātu skolēnu pielāgošanos skolas videi un sekmētu mācību procesu izglītības iestādē, jāizstrādā pasākumu plānu skolēnu sociālās adaptācijas problēmu mazināšanai, kuru var efektīvi izmantot, strādājot ar visiem skolēniem, kuri uzsāk mācības skolā. Šis pasākumu plāns var palīdzēt skolēniem ātrāk un efektīvāk pielāgoties jaunai videi, tādējādi sociālās adaptācijas process skolā būtu mērķtiecīgi virzīts, mazinot skolēnu emocionālo diskomfortu, savukārt pedagogi, sociālais pedagogs un skolas vadība mācību iestādē strādātu kā vienota komanda.

Skolēnu sociālās adaptācijas veicināšanai ir nepieciešams šī procesa monitorings visa mācību gada garumā. Klases audzinātājiem, skolas sociālajam pedagogam un skolas vadībai ir jāstrādā kā vienotai komandai, uzņemoties atbildību par skolēnu sociālās adaptācijas procesa norisi un rezultātiem.

Attiecības skolēna ģimenē ietekmē viņa spējas pielāgoties jaunajai skolas videi, tāpēc sociālās adaptācijas problēmu novēršanā būtu nepieciešams iesaistīt arī skolēnu vecākus, izglītojot viņus šajā jautājumā un iesaistot skolas mācību un audzināšanas procesos. Izglītības iestādei ir jāinformē vecāki par skolēnu sociālās adaptācijas norisi un rezultātiem.

Secinājumi *Conclusions*

Skolēnu sociālās adaptācijas process, uzsākot mācības 10. klasē, ir nozīmīgs un problemātisks, jo šajā vecumposmā jauniešiem mainās dzīves prioritātes un principi, kā arī mainās viņu uzskati un vērtības. Nopietnu un būtisku pārmaiņu dēļ jauniešu sociālajā dzīvē pastāv aktuāls jautājums par viņu adaptāciju jaunos sociālos apstākļos. Skolēna sociālās adaptācijas process nedrīkst norisināties

haotiski, šī procesa pozitīva attīstība ir cieša sadarbība starp skolēniem, priekšmetu un klases skolotājiem, skolas sociālo pedagogu, skolas vadību un skolēnu vecākiem. Skolēna sekmīgas sociālās adaptācijas rezultātā ir jāveidojas tādām klases kolektīvam, kurā katrs skolēns varētu izjust savu pozitīvo pozīciju klasē un skolā. Labvēlīgas un produktīvas izglītības vides pamatā ir jābūt veiksmīgai sadarbībai un piederības izjūtai visos līmeņos, kas veicina jauniešu mācību sasniegumus un motivāciju, kā arī ietekmē viņu emocionālo veselību, mācību sasniegumus un uzvedību. Ja skolēna sociālās adaptācijas process nenotiek pozitīvi, var rasties tāda problēma kā skolēna dezadaptācija, kas pēdējo gadu laikā ir kļuvusi ļoti aktuāla daudzās skolās. Skolēna dezadaptācija veicina traucējumus skolēna mācību darbā un uzvedībā, kā arī attīsta konfliktsituācijas ar klasesbiedriem vai skolotājiem un pasliktina skolēna emocionālo stāvokli. Pētījumā iegūtie dati pierāda, ka klases psiholoģiskais klimats, skolēna vēlme pilnveidoties, viņa emocionālais stāvoklis un socializācijas līmenis ir ciešā saistībā ar konkrēta skolēna sociālās adaptācijas procesu, kas savukārt ietekmē šī skolēna mācību sasniegumu dinamiku.

Summary

The article examines the importance and necessity of social adjustment for the students of the 10th form. Specific features of the process of social adjustment and its contributing factors were clarified in the following research in order to provide successful process of these students' social adjustment.

The aim of the research is to study the the specific features of the process of social adjustment and its contributing factors in order to provide a successful process of social adjustment in the 10th form.

The methods of the research:

1. The analysis of scientifically pedagogical and psychological literature;
2. Experimental research methods:
  - the data collection method – a survey, experts' interview and pedagogical observation;
  - the data processing method;
  - quantitative and qualitative data interpretation.

The process of social adjustment is very significant and problematic, as at this age young people change their priorities and principles of life, their views and values change as well. Due to serious and significant changes in young people's social life there is an urgent question about their adjustment in the new social conditions. This process should not be chaotic, the positive development of this process is the close collaboration between students, subject and class teachers, school social teacher, school leaders and students' parents. A supportive and productive educational environment should be based on successful co-operation and ownership at all levels that promote the learning and motivation of young people and their emotional health, their achievements and behaviour. If the process of social adjustment of students is not positive, there may be a problem such as student's disadjustment, which has become very vital in many schools

in recent years. This problem causes disruptions in student work and behaviour, as well as conflict situations with classmates or teachers, and exacerbates student's emotional state. The research data shows that the psychological climate of the class, student's emotional state and the level of socialization are closely related to the particular process of social adaptation of the student, which can influence the dynamics of the students' learning outcomes.

Literatūra References

- Ananko, T. (2016). The Role of Social and Professional Adaptation at Vocational Guidance of High School Pupils of the Secondary Schools in Ukraine. *EUREKA: Social and Humanities*, 46-51.
- Garleja, R. (2006). *Cilvēkpotenciāls sociālajā vidē*. Rīga: RaKa.
- Gentry, J. (2002). *Developing Adolescents: A Reference for Professionals*. Washington: American Psychological Association.
- Gudjons, H. (2007). *Pedagoģijas pamatatziņas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Sadovaya, V. (2016). Socio-Pedagogical Complex as a Pedagogical Support Technology of Students' Social Adaptation. *International Journal of Environmental & Science Education*, 2069-2083.
- VISC (2009). *Vispārējās vidējās izglītības modernizētā satura īstenošana. Metodiskie materiāli*. (2009). Ielādēts no Valsts izglītības satura centrs: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/metmat_visc.shtml
- Porter, A., McFarland, M., & McElhaney, C. (2005). The Two Faces of Adolescents' Success With Peers: Adolescent Popularity, Social Adaptation, and Deviant Behavior. *Child Development*, 747-760.
- Wilkins, J. (2014). Good Teacher-Student Relationships: Perspectives of Teachers in Urban High Schools. *American Secondary Education*, 52-68. <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=178e1ab6-cec6-4e52-87cc-76d781781584%40sessionmgr101&vid=12&hid=125>
- Пиаже, Ж. (1999). *Речь и мышление ребенка*. Москва: Пресс.
- Поздняков, О. (2011). Социальная адаптация как стадия социализации личности. *Социально-экономические явления и процессы*, 362-366.